

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора
Теремецького Владислава Івановича
на дисертаційне дослідження Браславця Яна Юрійовича
на тему «Адміністративно-правові засади забезпечення підтримки
економічної конкуренції в Україні»,
подане на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук
за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право»

Актуальність теми дослідження. Економічна конкуренція є одним із фундаментальних елементів сучасної ринкової економіки. Водночас її реальне існування залежить не лише від поведінки приватних суб'єктів, а й від якості діяльності публічної адміністрації. Держава, органи місцевого самоврядування, незалежні регулятори, дозвільні та контрольні органи через нормативні й індивідуальні рішення здатні як створювати умови для відкритої конкуренції, так і, навпаки, формувати необґрунтовані бар'єри входу на ринок, вибіркові переваги, нерівний доступ до ресурсів, інфраструктури, адміністративних послуг або державної підтримки. Саме тому дослідження адміністративно-правових засад забезпечення підтримки економічної конкуренції виходить далеко за межі традиційної проблематики антимонопольного права та безпосередньо стосується якості публічного адміністрування.

Актуальність обраної Я. Ю. Браславцем теми особливо посилюється сучасним етапом європейської інтеграції України. Наближення національного законодавства та адміністративної практики до *acquis* Європейського Союзу в сфері конкуренції потребує не механічного запозичення окремих заборон чи інституційних моделей, а перегляду самої логіки прийняття конкурентно-чутливих управлінських рішень. У центрі такого перегляду мають перебувати принципи правової визначеності, рівності, пропорційності, обґрунтованості, прозорості, належного мотивування та ефективного судового контролю. У цьому аспекті дисертація відповідає сучасному напрямку розвитку адміністративно-правової науки, який екстраполює акцент із

формальної компетенції органу на якість процедури та правомірність результату адміністративної діяльності.

Не менш важливим є те, що дослідження здійснено в умовах воєнного стану та необхідності майбутнього повоєнного відновлення України. Надзвичайні умови об'єктивно підвищують інтенсивність державного втручання в економіку, збільшують обсяг регуляторних, дозвільних, закупівельних, тарифних та розподільчих рішень. Водночас саме за таких обставин особливо високими є ризики надмірної дискреції, непрозорого надання переваг та звуження конкурентного середовища. Тому науковий пошук процедурних і інституційних запобіжників антиконкурентному адміністративному впливу має не лише теоретичне, а й безпосереднє практичне значення.

Слід погодитися з дисертантом у тому, що наявна система правового забезпечення конкуренції в Україні залишається фрагментарною. Значна частина конкурентних ризиків виникає не в межах класичних справ Антимонопольного комітету України про порушення конкурентного законодавства, а ще на стадії прийняття адміністративних рішень у сферах ліцензування, дозвільної діяльності, державної допомоги, регуляторної політики, публічних закупівель, доступу до інфраструктури та інших сегментах публічного адміністрування. У цьому контексті обраний автором підхід до конкуренції як самостійної публічної цінності і критерію якості управлінської діяльності є своєчасним та перспективним.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Напрямок дисертаційного дослідження узгоджується зі стратегічними орієнтирами розвитку адміністративного права і державної конкурентної політики, положеннями Національної економічної стратегії на період до 2030 року, пріоритетами розвитку правової науки та тематикою науково-дослідних робіт Одеського державного університету внутрішніх справ. Це підтверджує системний характер обраної проблематики та її відповідність актуальним завданням розвитку публічного адміністрування.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Ознайомлення зі змістом дисертації дає підстави констатувати достатній рівень теоретичної та методологічної обґрунтованості отриманих результатів. Автором послідовно визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, сформовано методологічну базу, яка дозволила поєднати аналіз правової природи економічної конкуренції з дослідженням інституційних, процедурних і правозастосовних аспектів її забезпечення.

Методологічний інструментарій роботи охоплює загальнонаукові та спеціально-юридичні методи. Аналіз і синтез використано для з'ясування сутності економічної конкуренції як об'єкта публічного адміністрування; діалектичний метод – для дослідження еволюції правового регулювання; системно-структурний і структурно-функціональний – для визначення елементів механізму забезпечення конкуренції та ролі його суб'єктів; порівняльно-правовий – для співставлення українських і європейських підходів; формально-юридичний – для аналізу нормативних приписів і формулювання пропозицій щодо їх удосконалення; логіко-семантичний – для розвитку понятійно-категоріального апарату. Обрані методи відповідають поставленим завданням і забезпечують внутрішню логічну єдність дослідження.

Достовірність висновків підсилюється опрацюванням значного масиву нормативних, доктринальних і правозастосовних матеріалів. Список використаних джерел містить 250 найменувань. У роботі проаналізовано Конституцію України, закони у сфері захисту економічної конкуренції, адміністративної процедури, регуляторної політики, державної допомоги, публічного адміністрування, матеріали діяльності Антимонопольного комітету України, судову практику, а також нормативні та інституційні підходи Європейського Союзу. Така джерельна база є достатньою для виконання поставлених завдань.

Структура дисертації відповідає логіці дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, які об'єднують десять підрозділів, висновків, списку

використаних джерел та додатків. Повний обсяг дисертації становить 262 сторінки, з них основний текст – 202 сторінки, список використаних джерел – 32 сторінки, додатки – 11 сторінок.

У першому розділі «Теоретико-методологічні основи адміністративно-правового забезпечення підтримки економічної конкуренції» (с. 31–102) розкрито соціально-правову природу конкуренції, досліджено добросовісну конкуренцію як елемент економічного публічного порядку та інструмент забезпечення публічного інтересу, проаналізовано нормативно-інституційні засади регулювання конкуренції в Україні та Європейському Союзі, а також сформовано концептуально-методологічну основу подальшого дослідження. Позитивним є те, що автор не обмежує конкуренцію суто економічною категорією, а послідовно розкриває її публічно-правовий вимір.

Другий розділ «Інституційно-процедурний механізм адміністративно-правового забезпечення підтримки економічної конкуренції в Україні» (с. 107–148) присвячено системі органів публічної адміністрації у відповідній сфері, адміністративним провадженням та судовому контролю за рішеннями органів влади. Значення цього розділу полягає в переході від загальнотеоретичного аналізу до дослідження конкретної архітектури адміністративного впливу на конкурентне середовище. Автор обґрунтовано виходить із того, що ефективність конкурентної політики залежить не лише від компетенції Антимонопольного комітету України, а й від координації з іншими регуляторами та від якості процедур, у межах яких ухвалюються владні рішення.

У третьому розділі «Проблеми реалізації та напрями вдосконалення адміністративно-правового забезпечення підтримки економічної конкуренції в умовах євроінтеграції» (с. 157–206) виявлено три ключові групи проблем: фрагментарність адміністративного впливу на конкурентне середовище, надмірну дискреційність конкурентно-чутливих рішень та процедурний формалізм. У розділі досліджено стандарти належного врядування і сформульовано комплекс пропозицій,

спрямованих на перехід від переважно реактивної моделі захисту конкуренції до превентивної та процедурно впорядкованої системи.

У сукупності структура дисертації є логічною і послідовною. Завдання, сформульовані у вступі, отримали відображення у відповідних розділах і висновках, а основні теоретичні конструкції доведено до рівня практичних пропозицій. Це свідчить про належний ступінь завершеності дослідження.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх значення. Наукова новизна роботи полягає у комплексному адміністративно-правовому осмисленні економічної конкуренції не лише як об'єкта охорони антимонопольного законодавства, а як публічно-правового інституту, стан якого значною мірою визначається повсякденними управлінськими рішеннями органів публічної адміністрації. Сформульовані автором положення мають системний характер та утворюють взаємопов'язану концепцію.

Заслуговує на підтримку сформульована автором цілісна адміністративно-правова концепція економічної конкуренції як комплексного публічно-правового інституту, що функціонує на нормативному, інституційному, процедурному та аксіологічному рівнях. У межах цієї концепції конкуренція розглядається як самостійна публічна цінність і як критерій оцінювання правомірності та якості діяльності публічної влади. Такий підхід розширює традиційне розуміння конкурентного права і створює підстави для включення проблематики конкуренції до загальної теорії адміністративних процедур.

Важливим науковим результатом є авторське визначення адміністративно-правового забезпечення підтримки економічної конкуренції як системи правових норм, адміністративних процедур, інституційних механізмів та практик публічного адміністрування, спрямованих на формування, підтримання і відновлення конкурентного середовища, а також на мінімізацію адміністративних рішень і дій, здатних створювати необґрунтовані бар'єри входу, вибіркові переваги чи інші антиконкурентні викривлення. На відміну від вузького підходу, за якого захист

конкуренції ототожнюється переважно з діяльністю антимонопольного органу, запропонована конструкція охоплює значно ширше коло адміністративних відносин.

На окрему позитивну оцінку заслуговує обґрунтування поняття «конкурентно-чутливе управлінське рішення». Автор визначає його як нормативний або індивідуальний акт публічної адміністрації, що прямо чи опосередковано впливає на умови доступу до ринку, створює вибіркові переваги або бар'єри входу та здатний спричинити недопущення, усунення, обмеження чи спотворення конкуренції. Наукова цінність цієї категорії полягає в тому, що вона дозволяє ідентифікувати конкурентний ризик не лише після настання порушення, а вже на стадії підготовки управлінського рішення.

Логічним розвитком цієї ідеї є запропонований тест конкурентної нейтральності адміністративної процедури. Його складовими є перевірка легітимності мети втручання, визначеності критеріїв допуску до ринку або умов діяльності, реальності участі заінтересованих осіб, наявності аналізу менш обтяжливих для конкуренції альтернатив, відповідності обраного засобу принципу пропорційності та існування механізму перегляду або самокорекції помилкового рішення. Така модель є одним із найбільш практично орієнтованих результатів дослідження, оскільки може бути використана як внутрішній алгоритм підготовки адміністративних актів, методичний інструмент регуляторної оцінки та критерій судового контролю.

Позитивної оцінки заслуговує удосконалення доктринального розуміння добросовісної конкуренції. У дисертації вона розглядається як самостійний елемент економічного публічного порядку та адміністративно-правовий інструмент забезпечення публічного інтересу. Автор обґрунтовує, що якість конкурентного середовища має оцінюватися не тільки через відсутність формально заборонених антиконкурентних практик, а й через рівність адміністративних умов, передбачуваність владних рішень та відсутність необґрунтованого державного фаворитизму.

Науково переконливими є положення щодо нормативно-інституційних засад регулювання економічної конкуренції як цілісної системи взаємопов'язаних норм, принципів, компетенцій та організаційно-процедурних механізмів. У цьому контексті дисертант обґрунтовує необхідність кращої координації Антимонопольного комітету України з органами місцевого самоврядування, галузевими регуляторами, суб'єктами дозвільної системи та іншими органами, рішення яких здатні істотно впливати на стан конкуренції.

Схвалення заслуговують положення про роль адміністративної процедури як самостійної гарантії конкурентної нейтральності. Автор послідовно доводить, що процедурна форма не є суто технічним способом оформлення вже прийнятого владного рішення. Саме процедура має забезпечити участь заінтересованих осіб, доступ до матеріалів справи, можливість подання заперечень і доказів, належне мотивування, перевірку альтернатив та контроль за реалізацією дискреції. У конкурентно-чутливих сферах ці елементи набувають підвищеного значення.

Значний теоретичний і практичний інтерес становлять висновки щодо судового контролю. У дисертації він розглядається не тільки як механізм відновлення порушеного права, а і як фактор формування майбутньої адміністративної практики.

Практично значущим є комплекс пропозицій, сформульованих автором у третьому розділі та загальних висновках. Серед них – посилення процедурних гарантій участі заінтересованих осіб у конкурентно-чутливих провадженнях; попереднє врахування конкурентних наслідків рішень щодо доступу до інфраструктури, ресурсів, маршрутів, тарифів, дозволів і ліцензій; нормативне закріплення поняття конкурентно-чутливого управлінського рішення; застосування тесту конкурентної нейтральності; посилення координації між Антимонопольним комітетом України та іншими органами публічної влади; розвиток змістовного судового контролю за процедурною якістю і пропорційністю рішень.

Важливо, що запропоновані автором напрями вдосконалення не зводяться до збільшення обсягу державного контролю. Навпаки, дисертант обґрунтовує необхідність переходу від фрагментарної та реактивної моделі до превентивної, процедурно впорядкованої та інституційно узгодженої системи, у якій конкурентний ризик має оцінюватися до прийняття рішення. Це відповідає європейській логіці належного врядування і сучасним підходам до регуляторної політики.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях. Основні результати дисертаційного дослідження достатньо повно представлені у наукових публікаціях здобувача. За темою роботи опубліковано 11 наукових праць, серед яких 6 наукових статей: 5 – у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, 1 – у періодичному науковому виданні іноземної держави, а також 5 тез доповідей на міжнародних і всеукраїнських наукових та науково-практичних конференціях. Тематика публікацій безпосередньо пов'язана зі змістом дисертації і охоплює теоретичні засади адміністративно-правового регулювання конкуренції, превентивні заходи протидії антиконкурентним узгодженим діям, публічно-правову взаємодію держави та бізнесу, контроль і нагляд у сфері конкурентного законодавства, європейські стандарти добросовісної конкуренції та взаємодію органів конкурентної політики із секторальними регуляторами.

Основні положення роботи пройшли апробацію на п'яти міжнародних та всеукраїнських науково-практичних заходах у 2024–2025 роках. Зокрема, результати представлялися на конференціях у Кременчуці, Ризі, Львові–Торуні, Вінниці та Одесі. Це свідчить про належне обговорення сформульованих автором положень у професійному науковому середовищі.

Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. За результатами ознайомлення з текстом дисертації та опублікованими працями підстав для висновку про наявність академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації не вбачається. Викладені положення мають послідовний авторський

характер, використані доктринальні та нормативні джерела супроводжуються належними посиланнями, а сформульовані висновки логічно впливають із проведеного дослідження.

Практичне значення отриманих результатів. Результати дисертації можуть бути використані у науковій, правотворчій, правозастосовній та освітній діяльності. Їх практична спрямованість підтверджується актом впровадження в наукову діяльність Одеського державного університету внутрішніх справ від 27.03.2026 року, актом впровадження у практичну діяльність АО «Південно-Українська Міжнародна асоціація адвокатів» від 30.03.2026 року та актом впровадження в освітній процес Одеського державного університету внутрішніх справ від 27.03.2026 року.

Особливої практичної уваги заслуговують пропозиції щодо встановлення єдиних процедурних стандартів прийняття конкурентно-чутливих рішень, конкретизації меж дискреційних повноважень, підвищення вимог до мотивування адміністративних актів, попередньої оцінки впливу управлінських рішень на конкуренцію та нормативного закріплення механізмів міжвідомчої взаємодії. У разі належного нормативного оформлення ці положення можуть бути застосовані у діяльності Антимонопольного комітету України, центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування і секторальних регуляторів.

Зауваження та дискусійні питання стосовно положень дисертації. У цілому позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Я. Ю. Браславця, вбачається за необхідне висловити низку зауважень і поставити окремі питання, що мають дискусійний характер та можуть бути предметом обговорення під час захисту.

1. Одним із центральних результатів роботи є запропонований автором тест конкурентної нейтральності адміністративної процедури, сформульований у підрозділі 3.1 «Основні проблеми адміністративно-правового забезпечення конкуренції в сучасній правозастосовній практиці» (с. 165–166; відповідні підсумкові пропозиції викладено також на с. 171–172). Його елементи сформульовано достатньо переконливо, однак для практичного використання модель

потребує подальшої операціоналізації. Доцільно було б чіткіше визначити, чи мають окремі елементи тесту однакову юридичну вагу, яким чином фіксується результат його застосування, які наслідки має негативний висновок та чи повинен такий тест бути обов'язковим для всіх конкурентно-чутливих рішень або лише для певних їх категорій. У цьому контексті під час захисту бажано уточнити бачення автора щодо можливої нормативної форми закріплення такого тесту.

2. У підрозділі 3.1 дисертації «Основні проблеми адміністративно-правового забезпечення конкуренції в сучасній правозастосовній практиці» автор вводить та обґрунтовує поняття «конкурентно-чутливе управлінське рішення», визначає критерії віднесення управлінських актів до цієї категорії (с. 157–158), а надалі використовує цю конструкцію при формулюванні напрямів удосконалення правового регулювання (с. 170–172). Запропоноване поняття охоплює як нормативні, так і індивідуальні акти, що впливають на доступ до ринку, переваги або бар'єри входу. Такий широкий підхід є концептуально продуктивним, однак потребує додаткового розмежування з суміжними категоріями – регуляторним актом, рішенням у сфері державної допомоги, актом індивідуального ліцензування, рішенням замовника у сфері публічних закупівель тощо. Необхідно точніше окреслити юридичні критерії, за яких управлінське рішення набуває статусу конкурентно-чутливого, щоб уникнути надмірного розширення сфери застосування запропонованого підвищеного процедурного стандарту.

3. У підрозділі 2.2 «Адміністративні провадження у системі забезпечення та захисту економічної конкуренції» автор аналізує співвідношення спеціального конкурентного законодавства із Законом України «Про адміністративну процедуру» та звертає увагу на особливості застосування загальних процедурних стандартів у конкурентних провадженнях (с. 126, 132–133). До цієї проблематики дисертант повертається також у підрозділі 3.3 «Напрями вдосконалення адміністративно-правового забезпечення підтримки економічної конкуренції в Україні» (с. 197, 206). Водночас подальшої аргументації потребує питання про конкретне співвідношення

загальної адміністративної процедури зі спеціальними процедурами у сфері захисту економічної конкуренції. Зокрема, доцільно чіткіше визначити, які загальні процедурні стандарти мають застосовуватися субсидіарно, які спеціальні відступи є допустимими, а які суперечили б принципам належного адміністрування. Це питання має істотне значення для правової визначеності діяльності Антимонопольного комітету України.

4. Значний масив положень щодо судового контролю зосереджено у підрозділі 2.3 «Судовий контроль за рішеннями органів публічної адміністрації у сфері конкуренції» (с. 134–148). Зокрема, автор досліджує перевірку дискреційних повноважень через критерії пропорційності, обґрунтованості та недискримінації, а також прямо наголошує на неприпустимості підміни судом спеціалізованого органу публічної адміністрації (с. 136–145). Ці положення є обґрунтованими, однак критерії відмежування змістовного судового контролю від втручання у сферу адміністративного розсуду подані у різних частинах підрозділу і не зведені автором до єдиної завершеної системи. На нашу думку, робота виграла б від чіткого формулювання узагальненого тесту або переліку критеріїв, за якими суд має встановлювати межу між перевіркою законності, обґрунтованості та пропорційності рішення і недопустимою підміною спеціалізованої адміністративної оцінки.

5. У вступі автор визначає інформаційну та емпіричну основу дослідження, до якої відносить матеріали правозастосовної практики Антимонопольного комітету України, адміністративних і господарських судів (с. 23). Виявлені на підставі цього матеріалу проблеми – фрагментарність адміністративного впливу, надмірна дискреційність конкурентно-чутливих управлінських рішень та процедурний формалізм – детально розглядаються у підрозділі 3.1 (с. 157–166). Водночас окремі висновки могли б бути посилені більш виразною кількісною характеристикою дослідженого масиву рішень. Доцільно було б зазначити часові межі аналізу, кількість опрацьованих адміністративних і судових рішень, критерії їх відбору та

співвідношення різних категорій справ. Це підвищило б відтворюваність дослідження та дозволило точніше оцінити масштаб виявлених проблем.

Наведені зауваження не мають принципового характеру, переважно стосуються подальшої деталізації запропонованих автором конструкцій та не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційного дослідження. Навпаки, вони засвідчують дискусійність і перспективність порушеної проблематики та можуть визначати напрями подальших наукових розвідок здобувача.

Загальний висновок

Дисертація Браславця Яна Юрійовича на тему «Адміністративно-правові засади забезпечення підтримки економічної конкуренції в Україні» є самостійною, завершеною кваліфікаційною науковою працею, у якій здійснено комплексне вирішення актуального наукового завдання у сфері адміністративного права, пов'язаного з формуванням сучасної моделі адміністративно-правового забезпечення конкурентного середовища.

Робота характеризується належним рівнем теоретичної та методологічної обґрунтованості, логічною структурою, єдністю змісту, наявністю положень наукової новизни та практично орієнтованих пропозицій. Автором розвинуто понятійно-категоріальний апарат адміністративного права, запропоновано категорію конкурентно-чутливого управлінського рішення, тест конкурентної нейтральності адміністративної процедури, обґрунтовано напрями уніфікації процедурних стандартів, координації діяльності органів публічної адміністрації та розвитку судового контролю.

Основні результати дисертації достатньо повно висвітлено у наукових публікаціях і апробовано на науково-практичних заходах. Практична спрямованість роботи підтверджується впровадженням її результатів у наукову, освітню та практичну діяльність.

Ураховуючи актуальність обраної теми, належний ступінь наукової новизни, теоретичну і практичну значущість одержаних результатів, їх обґрунтованість та

достовірність, дисертація Браславця Яна Юрійовича на тему «Адміністративно-правові засади забезпечення підтримки економічної конкуренції в Україні» за своїм змістом і спрямованістю повною мірою відповідає спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право, вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами), та Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами). За сукупністю отриманих наукових результатів та рівнем виконаного дослідження її автор – Браславець Ян Юрійович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

завідувач сектору проблем реалізації
господарського законодавства
відділу проблем модернізації
господарського права та законодавства
Державної установи
«Інститут економіко-правових досліджень
імені В.К. Макутова
Національної академії наук України,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України

Владислав ТЕРЕМЕЦЬКИЙ

